

FERENCZY MÚZEUMI
CENTRUM

MÚZEUMRÓL
A MUZEOLÓGUS
SZEMÉVEL

kutatások
Pest vármegyében

2026. 03. 17 - 18.

**Lehoczki Zsuzsanna (Magyar Földrajzi Múzeum):
Az érdi Helytörténeti Gyűjtemény gyűjtési nehézségei**

Érd Megyei Jogú Város több szempontból is eltér a többi megyei jogú várostól. Nem rendelkezik felsőoktatási intézménnyel és kórházzal, fejlődése eltérő ütemben zajlott, mint a hasonló jogállású településeké, s várossá nyilvánításáig, 1979-ig Európa legnagyobb falujaként tartották számon. A településszerkezet sajátossága, hogy nem az ősi mag, Érd-Óváros köré szerveződött, hanem a különböző parcellázások eredményeként egymáshoz lazán kapcsolódó városrészek jöttek létre.

A Magyar Földrajzi Múzeum 1983-ban alakult meg. Bár gyűjtőkörének középpontjában nem a helytörténet állt, alkalomszerűen mégis befogadott helytörténeti jellegű anyagokat. A helyi múlt feltárásának igénye már a 20. század második felében, az 1960-as években megfogalmazódott: Jovicza Ignác érdi tanár és helytörténész egy, erre a célra kialakított helyiségben kezdett gyűjtőmunkába. Halálát követően azonban a gyűjtemény egy része megsemmisült, más része különböző intézményekhez került. Az 1980-as években országosan lendületet kapó népművelői helytörténeti kutatások Érden sajnálatos módon elmaradtak.

A jelenlegi érdi Helytörténeti Gyűjtemény 2008-ban jött létre a Magyar Földrajzi Múzeum önálló gyűjteményeként. Megalapozását egy 2006-ban közzétett lakossági gyűjtési felhívás segítette. Bár a felhívás hozzájárult a kezdeti állomány kialakulásához, eredményessége összességében csak részlegesnek tekinthető.

Különösen éles ellentmondás figyelhető meg Érd-Ófalu esetében, amely a város legrégebbi településrésze, és jelentős helytörténeti értékek potenciális hordozója. A közösség zártsága, valamint a családi emléktárgyakhoz és dokumentumokhoz való erős kötődés miatt ezek az anyagok ritkán kerülnek közgyűjteménybe. Ehhez társulnak Érd városszerkezeti és társadalmi sajátosságai – az alvóváros-jelleg és a nagyszámú betelepülő lakosság –, amelyek tovább nehezítik a klasszikus értelemben vett helytörténeti gyűjtést.

Az előadás központi kérdése, hogy mit és milyen módszerekkel gyűjthet egy helytörténeti gyűjtemény egy olyan településen, ahol a lakosság mintegy 70%-a betelepülő, és ahol a helyi identitás sok esetben töredezett vagy még kialakulóban van. Az érdi példa bemutatásán keresztül az előadás a hagyományos gyűjtési szemlélet korlátjaira, valamint az alternatív – közösségi, jelenkori vagy identitásalapú – gyűjtési stratégiák lehetőségeire kíván rávilágítani.

Dr. Fábián Laura (Szentendre, FMC):

Egy megbújt múzeumi hagyaték: nyomozás a szentendrei Héderváry-villa műtárgyai után

A szentendrei Ferenczy Múzeumi Centrum történeti gyűjteményében – amely több mint 40 000 tételt számlál – található egy régóta megbújt hagyaték: az egykori szentendrei Héderváry-villa anyaga. Gróf Khuen-Héderváry Sándor diplomata (Khuen-Héderváry Károly miniszterelnök fia) felesége Alsóőri Farkas Anna tulajdonában volt egy villa az 1930-as évektől Szentendrén, az Ady Endre út 26. szám alatt. A ház ma is áll, valamennyire átépített formában. Miután a gróf visszatért követi megbízatásából Párizsból, 1941-től szinte itt éltek Szentendrén. Héderváry Sándorné korának egyik ünnepe divatikonja volt, az újságok rendszeresen írtak róla. Így került a látóterembe egy róla szóló cikk is: lakásviziten jártak nála Szentendrén. A grófné által berendezett házról több fénykép is készült, amelyek lehetővé tették több műtárgy beazonosítását, ezzel elindítva egy egyre növekvő kutatást.

A Khuen-Héderváry család felmenői között találjuk a középkorra visszavezethető Viczay család tagjait is, köztük idősebb és fiatalabb Viczay Mihályt. Műgyűjteményük a 18. század egyik legjelentősebb kollekciója volt, amelyet a familia Héderváry ága is megörökölt.

A szentendrei villából 1948-ban rendőrüdülő lett, de a ház kincsei – festményei, bútorai és számos műalkotása – a múzeum alapításakor, 1951-1952-ben kerültek be az intézménybe, Soproni Sándor régész

igazgató közreműködésével. Előadásomban a kutatás első fázisát mutatom be, azt vizsgálva, miként rekonstruálható a Héderváry-hagyaték a Ferenczy Múzeumi Centrum gyűjteményeiben.

Czeglédi Noémi (Gödöllő, Városi Múzeum):

A cserkészgyűjteményről

A Gödöllői Városi Múzeum első állandó cserkészettörténeti kiállítása 2009-ben nyílt meg, melyen a Magyar Cserkészszövetség és a múzeum saját gyűjteményének darabjai voltak láthatók. Napjainkban a 2018-ban megújított tárlat látogatható. Az anyag ismertsége folyamatosan nőtt, azóta is hazai és nemzetközi érdeklődés övezi. Ez folyamatos gyarapodást jelent. A gyűjtemény sorsa bemutatja, mi történik, amikor egy helytörténeti esemény (az 1933. évi gödöllői Jamboree) egy virágzó nemzetközi mozgalom jeles epizódja is egyben. Hogyan küzd meg a múzeum és a muzeológus a rendszeres gyarapodással, feldolgozással, tárolással? Milyen tudományos kutatási, ismeretterjesztési lehetőségeket kínál a gyűjtemény egy kismúzeum számára? A gyűjteményt 2009 óta gondozó muzeológusként összegzem az elmúlt bő másfél évtized tapasztalatait, kihívásait.

Kis Bernadett (Vác, Tragor Ignác Múzeum):

Gombóc Artúr és a múmiák – múzeumpedagógia a váci Tragor Ignác Múzeumban

A váci Tragor Ignác Múzeum az idén születésnapot ünnepel – 2026-ban 130 évesek vagyunk! Múzeumpedagógiánkban most valóban megvalósul a Múzeum központi szlogenje: Egy Múzeum – ezer élmény! Állandó és időszakos kiállításainkhoz kapcsolódó, élményalapú foglalkozásainkon találkozhatunk Gombóc Artúrral, igazi, 18. századi múmiákkal és még saját, múzeumi Indiana Jones-unkkal is összefuthatunk, aki a régészet rejtelseibe avatja be az érdeklődőket.

De hogyan lehetséges mindez? Február 17-én Kis Bernadett múzeum-pedagógus, régész előadásából (majdnem) minden kiderül.

Tüske Tamás (Szentendre, FMC):

A városimázs és a múzeumok Szentendrén és Sopronban – Örökségkezelés történész-muzeológus szemmel

A két város örökségkezelése, intézményei és 20. századi történelme sok ponton mutat hasonlóságot, amely az összehasonlító elemzést relevánssá teszi. A készülő disszertációm révén Sopronhoz, munkahelyem révén pedig Szentendréhez kötődöm, így számomra különösen lényeges ezen kérdések felvetése. Az előadáson e két város örökségkezelő intézményeit (múzeumait és rendezvényeit) fogom összehasonlítani az 1920-as évektől kezdődően, ugyanis ekkor vált egy sajátos imázslem meghatározóvá mindkét településen, amely napjainkig kihatással van a turisztikai önmeghatározásukra és a lokális identitáskonstrukcióikra. A két világháború közötti időszak, majd a szocializmus évtizedei és végül a rendszerváltást követő időszak fókuszait és jelentősebb változásait fogom elemezni a két város múzeumi intézményrendszere, valamint idegenforgalmi imázsalkotása szempontjából, nem megfelelően a politikai környezet, valamint a gazdasági és társadalmi változások okozta kontextusok tárgyalásáról sem.

Fábián Balázs (Gödöllő, Városi Múzeum):

„...Ti csak rohagáltok az erdőben...”. Baráti fémkeresőzéstől a II. világháborús Attila védelmi rendszer tudományos kutatásáig

Előadásom azt a kérdést boncolgatja, hogy valóban csak az erdőben rohagálunk, vagy tudományos kutatást végzünk. Miként alakult ki az a helyzet, hogy ténylegesen egy baráti fémkeresőzésből egy II. világháborús kutatás kerekedett, melynek keretén belül egy

országos (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum), egy megyei (Ferenczy Múzeumi Centrum) és egy városi (Gödöllői Városi Múzeum) hatókörű intézmény szorosan együttműködve végzi 2021 óta, szinte heti rendszerességgel a felmérést. Ezen kívül szó esik arról, hogy milyen módszerekkel végezzük a kutatást, mekkora területet sikerült eddig felmérnünk, átvizsgáljunk és milyen eredmények születtek az eddigi kutatási anyagokból.

Soós Péter alezredes (Budapest, Hadtörténeti Múzeum):

Az Attila-vonal hadtörténeti régészeti kutatása – hadszíntérkutatás Pest vármegyében, a Budapest keleti előterében 1944-45-ben vívott harcok nyomában

A HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, a Ferenczy Múzeumi Centrum, a Gödöllői Városi Múzeum a Közösségi Régészeti Egyesület tagjaival karöltve, 2021-óta végzi a Budapest keleti előterében 1944-ben kiépült védelmi rendszer kutatását.

A hun Attila nagykirály nevét viselő, harckocsi ellen ásott árkokból, harcárkokból, lőállásokból és egyéb műszaki erődítési elemekből álló tekintélyes védelmi vonal 1944 végén mintegy másfél-két hónapig állt ellen a szovjet Vörös Hadsereg sorozatos támadásainak. A levéltári forrásokkal, visszaemlékezésekkel viszonylag jól adatolt hadtörténeti eseményt az intézményközi együttműködésnek köszönhetően napjainkra sikerült több helyszínen is pontosítani, színesíteni, illetve teljesen új tudományos eredményekkel kiegészíteni.

Az előadás röviden ismerteti a történeti hátteret, az eseményeket és helyszíneket, illetve a kutatás multidiszciplináris megközelítését, módszereit és eddigi főbb eredményeit.

Földesi Szilvia (Szentendre, FMC):

Új szemmel a néprajzi gyűjteményben. Gyűjteményünk régi darabjai az újabb kutatások fényében: a pilisszántói festett bútorok

Mindössze fél éve dolgozom a néprajzi gyűjteményben. Jelenlegi legfontosabb feladatomban a gyűjtemény megismerése.

Előadásom első részében szeretném röviden bemutatni a gyűjteményt: rövid története, darabszáma, fontosabb egységei. Az előadás második részében saját kutatási témámat fogom bemutatni: a pilisszántói festett bútorokat. A néprajzi gyűjtemény egyik jellegzetes tárgyegyüttese a pilisszántói Bogár bútorfestő-asztalos család 3 generációja által készített, 24 darabot tartalmazó tárgycsoport. A témát már elődeim is vizsgálták: ezt szeretném újabb megközelítési lehetőségekkel és eredményekkel kiegészíteni, elsősorban a tárgytörténetekkel, és mindazzal, ami e múzeumi tárgyak mögött felkutatható.

Prikler Szilvia Beatrix (Szentendre, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Skanzen):

A Népi Építészeti és Tájház Központ és a tájházak szerepe a Pest vármegyei helytörténeti kutatásokban

A tájházak a népi épített, a tárgyi és a szellemi örökség komplex megőrzésének helyszínei. Helyben megőrzött épületben, helyben gyűjtött tárgyakat mutat be, melyeket a helyi életmód és lakáskultúra néprajzi hitelességének igényével mutat be. A helyben gyűjtött tárgyak, dokumentumok, fotók így legszűkebb körben a tájházakban, helytörténeti gyűjteményekben őrzöttek, ám ezek feldolgozottsága, publikáltsága alacsony. A Népi Építészeti és Tájház Központ a magyarországi magyar és nemzetiségi, illetve a határon túli magyar vonatkozású tájházak és népi építészeti jelentőségű épületek szakmai támogató szervezete. Ennek része a tájházak és hozzájuk szorosan kapcsolódó helytörténeti gyűjtemények múzeumszakmai segítése. Hosszú távú célunk egy olyan kataszter kiépítése, mely az épületek és a tárgyi gyűjtemény

összefogásával online, szakmailag megfelelően adatolt formában teszi elérhetővé ezt a hatalmas anyagot az oktatás, a tudományos kutatás és a publikálások elősegítése érdekében.

Steib Janka (Szentendre, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Skanzen):
Kihívások az ipari munkásság kutatásában és szabadtéri múzeumi reprezentációjában

A szabadtéri múzeumok egyik legfontosabb törekvése a társadalmi múzeumi szemlélet meghonosítása, amely nem csupán a múlt bemutatására szolgál, hanem a jelenkori építészeti és életmódbeli változások dokumentálására és megértésére is. A szabadtéri múzeumok szerepének megváltozásával különösen fontos és helyénvaló a parasztság ipari munkássá válásának múzeumi értelmezése.

Kutatásom során egyik fő kérdésként arra keresem a választ, hogyan jeleníthető meg a bányászéletmód a szabadtéri muzeológia eszköztára segítségével, milyen építmények, témák felhasználásával, mi az, amit át tudunk venni, és „ültetni” a külföldi bemutatásból, és mi az, ami hazánkban kiemelendő, esetleg egyedi. Fontos célom, hogy elvégezzem azt a tudományos feltáró munkát, ami elengedhetetlen egy épület szakszerű kiválasztásához és bemutatásához a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban. Előadásom és egyben kutatásom célja ennek a muzeológiai kihívásnak a feltárása elméleti alapokon, módszertanon, nemzetközi és hazai példákon keresztül. Témám egyben egy kérdésfelvetés is az ipari munkásság múzeumi reprezentációját illetően. Központi kérdéseim: Miért lényeges, hogy megismerjük a bányászok életmódját? Miért fontos ezt múzeumi keretek között bemutatni?

Bereczkyné Kovács Sz. Sarolta

(Zebegény, Szőnyi István Emlékmúzeum):

Ecsetvonások és emlékmorzsák – Időutazás a múlt század eleji

Zebegénybe

Előadásom első felében bemutatom kutatásomat, melynek témája a zebegényi gyermekélet és gyermekjátékok a 20. század első felében. Bár a település helytörténeti vonatkozásaival kapcsolatosan már többen is komoly munkát végeztek, olyan gyűjtemény még nem készült, amely összefoglalja, hogy milyen játékokat játszottak a gyerekek, mik voltak a kötelező és szabad tevékenységei az említett korosztálynak. Választott témám kutatása során 12 adatközlő mesélt nekem gyermekkoráról, akik Zebegényben születtek, illetve itt is nevelkedtek fel. Az ő történeteik segítségével sikerül megidézni azt a korszakot, melybe maga a művész: Szőnyi István is belecsöppent 1924-ben, s mely annyira megragadta, hogy már nem is vágyott innen máshová. Abban lelte leginkább örömét, hogy ezt a békés világot megörökíthesse.

Előadásom második részében arról beszélek, hogy ezt az elmesélt és – Szőnyinek köszönhetően – festményeken is élénk táruló világot, hogyan tudom múzeumpedagógusként a hozzánk érkező látogatóinknak is megmutatni, velük is megosztani.

Zeman Csaba (Aszódi Integrált Kulturális Intézmény):

Aszód és Petőfi – Új megközelítések az aszódi múzeum

állandó kiállításán

Több mint négy évtizeddel ezelőtt nyílt meg az aszódi Petőfi Múzeum állandó kiállítása. A kiállítás fókuszában elsősorban Petőfi aszódi diákévei álltak, hiszen a kiállítóternek az egykori evangélikus gimnázium épülete adott otthont. Az épület nemrég a költő születésének 200. évfordulója alkalmából újult meg. A 2025-ben átadott múzeum az eddiginél tágasabb térrel várja látogatóit a tavasszal nyíló állandó

kiállításán, amely a múzeomalapító Asztalos István több mint fél évszázados kutatási eredményei nyomán új megközelítésekkel mutatja be Petőfi aszódi diákéveinek dokumentumait.

Szilágyi Zsófia Júlia (Szentendre, FMC):

Árnyékban. Irodalmi muzeológia a festők városában

A számok nyelvére lefordítva az irodalmi muzeológia a legsúlytalanabb terület a múzeumunkban: kis tételszámú (induló) gyűjtemény, egyszemélyes csapat, két-három évente egy-egy kiállítás. A kádári kultúrpolitika ambícióit örökölve a gyűjteményezés- és a kiállításpolitikát tekintve kisebb nagyobb kitérőkkel – az utóbbi tíz évben kiemelten – képzőművészeti fókusszal működő múzeumban milyen lehetőségei vannak az irodalmi muzeológiának? Hogyan maradjon versenyben a „láthatatlan” irodalom? Honnan vegyen muníciót az irodalmi terület gyűjteményi háttér és lokális irodalmi hagyományok híján? Az elmúlt évek gyakorlatát és tapasztalatait összegezve előadásomban áttekintem az intézményi pozíció előnyeit, hátrányait, s az adott szituációból kirajzolódó irányokat, biztatóan kibontható lehetőségeket.

Bernhardt Levente (Szentendre, FMC):

Nyilvántartás: nézetek és nézeteltérések

A Ferenczy Múzeumi Centrum kulturális javak nyilvántartása az intézmény alapításánál használt egy általános leltárkönyvből ma már több tucat szakág és azokon belül is több egység bontakozott ki, amivel egy időben az adattár is átalakult.

Előadásomban a történeti és néprajzi gyűjteményekre és a hozzájuk tartozó adattári anyagokra fogok kitérni, melyekkel napi szinten foglalkozom. Az intézmény első tizenkilenc évében mindent az általános leltárkönyvben, adattárban vagy adattári fotónegatívok között vezettek, és nem volt dedikált történeti gyűjtemény,

aminek mai formája több lépésben jött létre. 1970-ben a történeti értékkel rendelkező dokumentumokat átvezették az általános leltárkönyvből és az adattárból, később, 1974-ben a történeti értékű tárgyakat is. Az, hogy akkoriban milyen szempontok szerint vezették át, mai napig kérdéses, mert olykor-olykor találunk átfedést a gyűjtemények között. Legutoljára 2010-ben nyitották meg a tudományos forrásértékű fényképek gyűjteményét, ami tartalmazza a történeti és néprajzi értékű képi anyagokat. Ez az utolsóként nyitott gyűjtemény igen érdekes, mert annak alapja egy nagyobb üvegnegatív gyarapodás volt, ami pár évet gyarapodott, de utána a fényképek dokumentum gyűjteménybe kerültek. Kérdés az, hogy megéri-e egy olyan folyamaton – működő nyilvántartások átvezetésén – ismét végig menni, mint amit a 70-es években végeztek.

A néprajzi gyűjteménynek nincs külön dokumentum alegysége, és elsősorban tárgyi anyagok gyűjtésével foglalkozik. Ezáltal vannak olyan példák, hogy egy beérkezett tárgyegység egy része a néprajzi gyűjteménybe került, a hozzátartozó dokumentumok az adattárba és a fényképeket pedig a történeti tárgyakhoz leltározták be, mert keretesekek voltak. Ez nem egyedi eset, gyakran megtörtént oda-vissza a többi alegységgel is.

Lukács Katalin (Szentendre, FMC):

A szécsényi ferences templom 1774-ben készült stallumának restaurálása

A szlovákiai és a magyar Ferences Rendtartományok 2020-ban közös uniós pályázatot nyújtottak be, céljuk Magyarországon Szécsény és Szentkút, Szlovákiában Pozsony és Fülek ferences templomainak és kolostorainak helyreállítása volt.

A nyertes pályázat keretében került sor a szécsényi ferences templom műemléki berendezéseinek, köztük a szentélyben álló két, 1774-ben készült stallum restaurálására is.

A restaurálás célja a faszerkezet állapotfelmérése, konzerválása, az átfestések feltárása, az eredeti festés helyreállítása és a táblaképek hiányainak rekonstrukciója volt.

Kovács Éva (Gödöllői Királyi Kastély):

Gyakorlati műtárgyvédelem a gödöllői kastély állandó kiállításain, avagy hogyan őrizhetünk meg egy állandó kiállítást épségben 30 évig?

A gödöllői kastély 1996-ban nyitotta meg kapuit, ekkor 9 berendezett termet lehetett megtekinteni. 2000-ig évenként, majd 2003-ban, 2004-ben, 2010-ben, a felújítások ütemében bővült, így ma összesen 37 helyiségből áll a bejárható kiállítótér, és az épület többi részében is számos murális elem, kályha és mobília szorul gondoskodásra. Mindezek karbantartására és állagmegóvására saját keretrendszer fejlesztettünk ki, amely magában foglalja értékeink kezelési és védelmi protokollját, napi és ciklikus karbantartását, annak személyi és tárgyi feltételeivel együtt.

Dr. Bodonyi Emőke (Szentendre, FMC):

Két műtárgy-ajándékozás története:

Bródy Vera gyűjteménye és Csíkszentmihályi Róbert szobrai

Az elmúlt időszakban két jelentős műtárgy-együttes került ajándékozás révén a Ferenczy Múzeumi Centrum képzőművészeti gyűjteményébe. 2016-tól kezdődően négy éven át tartó együttműködés révén Bródy Vera (1924–2021) Párizsban élő Munkácsy- és Jászai Mari-díjas báb-, díszlet és jelmeztervező művész a gyűjteménye részét képező Bálint Endre, Lucien Hervé alkotásait ajándékozta a múzeumnak. Ezt egészítette ki – szintén Bródy Vera közvetítésével – egy másik párizsi gyűjteményből adományozott Bálint Endre és Ország Lili műveiből álló kollekció. A teljes műtárgy-együttest 2021-ben mutattuk be a Kmetty Múzeum kiállítóterében. 2024-ben pedig az életművének

jelentős részével Szentendréhez kötődő Csíkszentmihályi Róbert (1940–2021) Kossuth-díjas, a Nemzet Művésze címmel kitüntetett szobrászművész hagyatékából a művész örökösei tizennégy szobrot adományoztak gyűjteményünknek. Előadásomban e két kivételes értékű ajándékozás történetét, tanulságait foglalom össze.

Szabó Noémi (Szentendre, FMC):

Az FMC gyűjteményezési stratégiája elméletben és a gyakorlatban. A Tóth Antal hagyaték és az MNB szerzeményezés esettanulmánya

2026-ban az FMC Képzőművészeti Osztálya két nagy gyűjteményi szegmenssel bővült, ezek esettanulmányának felvázolása jól rávilágít egy 21. századi vidéki múzeum gyűjteményezési politikájának olykor esetleges aspektusaira, ugyanakkor arra is, hogy milyen erőforrásokat, szakmai és emberi figyelmet kell szentelni egy-egy kollekció éveken át húzódo szerzeményezésére. A Magyar Nemzeti Banktól érkező, mind szakmai, mind műkereskedelmi szempontból kiemelkedően magas értéket képviselő műtárgyegyüttes szerzeményezése örömteli, de váratlan esemény volt a múzeum életében. Egykori kollegánk, Tóth Antal művészettörténész a szentendrei művészetre vonatkozó dokumentációs és adattári hagyatékának beérkezését viszont hosszú évek tárgyalásai előzték meg, anélkül, hogy előzetesen felmérhettük volna, hogy milyen anyagot kapunk pontosan. A két nagy kollekció beszerzésének közös vonása, hogy a múzeumi háttér és a szakmai felkészültség mellett milyen fontos szerepe van egy-egy szerzeményezésnek az intuíciónak, a szerencsének és a kitartásnak.

György Gabriella – Sütő Tünde (Szentendre, FMC):

Inkluzív családi programok a Ferenczy Múzeumi Centrumban

Több mint egy évtizede minden hónap harmadik vasárnapján alkotó foglalkozással várjuk a családokat. Évről évre új színnel gazdagítjuk a programsorozatot. 2025-ben több szentendrei képzőművésszel alkothattunk együtt, és állandó családi sarkot alakítottunk ki a Ferenczy Múzeumban, hogy látogatóink még otthonosabban érezzék magukat nálunk. Tovább haladtunk ezen az úton, és 2025 őszétől családi délelőttjeinken különös figyelmet szentelünk annak, hogy programjaink elérhetőek legyenek fogyatékkal élők számára is.

Az iskoláknak szóló foglalkozásainkon évek óta foglalkozunk a különböző hátrányos helyzetű csoportokkal, egyénekekkel. A múzeum életében unikális, hogy ezt kiterjesztettük a családok irányába is. Nagyon fontosnak tartjuk az érintettek bevonását. Minden alkalommal tapasztalati szakértővel dolgozunk, munkánkat a Pest vármegyei fogyatékosügyei szakértők támogatják.

Előadásunkban bemutatjuk a programsorozat módszertanát, és azt, hogy mi mindent kaptunk mi, múzeumpedagógusok és az intézmény a speciális látogatóktól. Hogyan változott a hatásukra a pedagógiai módszertanunk? Milyen hasznos tapasztalatokkal gazdagodtunk?

Az inkluzív családi délelőtti program a múzeumban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával és a Dunakanyari Család- és Gyermekjóléti Intézmény szakmai közreműködésével valósul meg.

Zakar József (Cegléd, Kossuth Múzeum):

„Czegléd Rafaelje”: Túry Gyula (1866–1932) festőművész életműve

Túry Gyula születésének 160. évfordulója alkalmat ad arra, hogy újraértékeljük egy olyan festő életművét, amelyet mindeddig nem vizsgáltak átfogóan. A művészről az utolsó összefoglaló igényű cikk még az 1930-as években jelent meg, így életműve máig feldolgozatlan a magyar művészettörténetben. Pedig Túry pályája a 19–20. század fordulójának sokszínű, átmeneti stílusvilágát tükrözi az akadémikus alapokon nyugvó, historizáló és naturalista hatásokat is magán viselő festészete, amelyben a portré-, zsáner- és tájképfestészet mellett kiemelt szerepet kapott az egyházi művészet is.

A ceglédi származású művész útja a Mintarajztanodától Lotz Károly mesteriskoláján át a bécsi akadémiáig vezetett, majd európai tanulmányútjai során a korszak meghatározó művészeti központjaiban szerzett tapasztalatokat. Egyházi megbízásai különösen jelentősek: huszonhat templomban dolgozott, és vallásos művei az akadémikus monumentális festészet hagyományát ötvözik a századforduló líraibb, dekoratívabb formanyelvével. Ezek a művek nemcsak művészi kvalitásuk, hanem a korszak vallásos vizualitásában betöltött szerepük miatt is kiemelt figyelmet érdemelnek.

Túry portréi a politikai és társadalmi elit reprezentációs igényeit szolgálták, zsáner- és tájképei pedig a századforduló polgári ízlés-világát tükrözik. Illusztrációi rendszeresen megjelentek a kor vezető képes lapjaiban és történelmi témájú könyveiben, ami azt jelzi, hogy aktív alkotóként meghatározó karaktere volt a korszak vizuális kultúrájának.

Az előadás, valamint a 2026 novemberében a ceglédi Kossuth Múzeumban nyíló, az életművet bemutató kiállítás célja, hogy a levéltári és sajtóforrások, továbbá a fennmaradt dokumentumok és műtárgyak alapján új megvilágításba helyezze és összefoglalja Túry Gyula sokoldalú, ám mindmáig feltáratlan munkásságát. A kutatási eredmények rávilágítanak arra, hogy miként vált egy ceglédi vasúti kapuőr fia olyan művésszé, aki európai akadémiákon tanult, egyházi

megbízások sorát teljesítette, megfestette Kossuth Lajos portróját, akinek egyik művét Ferenc József megvásárolta, aki pápai audiencián is részt vett – és akinek életműve fontos, mégis elfeledett fejezete a magyar művészettörténetnek.

Dr. Papházi János (Gödöllői Királyi Kastély):

Tárgytörténetek – Különleges műtárgyak és izgalmas történetük a Gödöllői Királyi Kastély A. E. Köchert – Császárok és királyok ékszerésze c. időszak kiállításán

A Gödöllői Királyi Kastély 2025 decemberében megnyílt új időszaki kiállítása a neves császári és királyi kamarai ékszerészdinasztia, a bécsi székhelyű A. E. Köchert történetét mutatja be. A tárlaton különleges ékszerek láthatók, jelentős részük most először érkezett Magyarországra. Döntő többségük magántulajdonban van, a nyilvánosságtól elzárva tartják őket. A kölcsönző személyek többsége arisztokrata, de uralkodó is van közöttük. Féltve őrzött tárgyaik a kiállításon közelről csodálhatók meg, ahol az érdeklődők megismerkedhetnek különleges történetükkel, amelyeken keresztül az elmúlt 200 év osztrák, magyar, közép-európai története elevenedik meg. A tárlaton bemutatott remekművek történelmi eseményekről, különleges személyes alkalmakról, magas színvonalú kézművesmunkáról, s a Köchert ékszerészcsalád egyedülálló történetéről mesélnek.

Kaján Marianna (Gödöllői Királyi Kastély):

Megtalált műtárgyak – Rendhagyó történetek a Gödöllői Királyi Kastély egykori gyűjteményében lévő műalkotásokról

A Gödöllői Királyi Kastély egykor gazdag műtárgyállománya megsínylette a viharos 20. század eseményeit, így a kastély muzeológusai kiemelt feladatuknak tekintik, hogy minél több műtárgy nyomára bukkanjának. Az előadás a Gödöllői Királyi Kastély Múzeum 30 éves fennállásának évfordulóján egy válogatást nyújt a Múzeum gyűjteményébe bekerült és a kastélyba visszakerült három műtárgy történetéről. Az alábbi műtárgyakat szeretném bemutatni a kastély fontos korszakaiból:

- Grassalkovich-korszak: Schimmel lószobor rekonstrukciója – a kastélyt építtető Grassalkovich I. Antal legkedvesebb lováról készült szobor töredékben maradt meg, a megtalált szobordarab és a megmaradt ábrázolások segítségével készült rekonstrukció
- Királyi korszak: Lotz Károly Ménes c. festménye (a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria letétje), Erzsébet királyné egykori lovardájába visszakerült az elveszettnek hitt festmény
- Szociális Otthon időszaka: gr. Teleki Ádámné díszruhája az utolsó királykoronázásról, 1916-ból (a ruha tulajdonosa utolsó éveit a kastélybeli Szociális Otthonban töltötte).

Dankó Dalma (Zebegény, Szőnyi István Emlékmúzeum):

A Szőnyi Múzeum aktuális kiállítási projektje, a kiállítási stratégiánk és nemzetközi kiállítási terveink

Szőnyi István (1894–1960) festőművész harminchat évet töltött Zebegényben, egykori otthonában ma múzeum működik. A két világháború közti magyar képzőművészet kimagasló egyénisége nem csak alkotóként, de művésztanárként is ismert, emellett embermentő tevékenysége, bátorsága és mélységes humánuma révén is kivívta a kortársak és az utókor tiszteletét. Tehetségének

és emberi nagyságának méltó elismertetése még várat magára úgy hazai, mint nemzetközi szinten. A Szőnyi Múzeum kiállítási projektjei és stratégiája ennek a folyamatnak az előmozdítását tűzte ki céljául.

Dr. Rajna András (Szentendre, FMC):

A gödör aljától a kiállítóteremig – Régészet az elmúlt évtizedben egy megyei hatókörű városi múzeumban

A magyarországi megyei múzeumi szervezet rendszere a 2010-es évek elején felbomlott. A megyei önkormányzatoktól az intézmények fenntartói jogát a települési önkormányzatok, illetve az állam vette át, megszüntetve a korábbi megyei múzeumi igazgatósági hálózatot. Ezzel, az ezredforduló után kialakult viszonylag bőkezű megyei fenntartó támogatásból és az autópálya-régészetből érkező projekt-bevételekből fakadó, múzeumi szinten értett „jólét” a megyei rendszer felbomlásával véget ért. A fenntartóváltás a költségvetésben is jelentős változásokat hozott. A megyei gyűjtőkörrel rendelkező városi múzeumok régészeti osztályainak feladata lett a folyamatosan változó jogszabályi környezetben a kiesett bevételek pótlása.

Előadásomban az ezt az időszakot követő évtized változatos útkeresését szeretném bemutatni: hogyan kellene megtalálni az arany középutat? Az intézmény működéséhez elengedhetetlen, folyamatos bevételt generáló terepi munkák mellett a leletanyag gondos kezelésével járó feladatok: restaurálás, gyűjteményezés, feldolgozás és a tárolás feladatainak arányos elosztása mellett fontos kiemelni, hogy a több millió feltárt négyzetméterről rendelkezésre álló adatbázis hatalmas új lökést ad a tudományos kutatásnak. Közös érdekünk, hogy a múzeumok ne csak a régészeti anyagok kényszerű felhalmozására és raktározására rendezkedjenek be, hanem nemzetközileg elismert, eredményeket produkáló kutatóhelyekké alakuljanak. Szeretném konkrét példákkal bemutatni, hogy a régészeti lelőhelyekről nyert, modern technikával gyűjtött és feldolgozott

nagymennyiségű adatot jelenleg milyen módon kezeljük, és az eredményeket milyen módon igyekszünk eljuttatni a nagyközönséghez és a szakmához.

**Dr. Mester Edit (Budaörs, Csíki Pihenőkert régészeti park):
A budaörsi régészeti kiállítás és régészeti park megújulása
és múzeumpedagógiai hasznosítása**

Budaörs területén jelentős régészeti feltárások zajlottak a 2000-es évek elején, egy római kori település (Vicus Teuto) és egy középkori település (Csik falu) maradványait hozták felszínre a megyei múzeum munkatársai. Az értékes leletek bemutatására a helyi önkormányzat támogatásával, 2002-ben két muzeális intézmény jött létre, a Városi Régészeti Kiállítás (Budaörs, Károly király u. 2.) és a Csíki Pihenőkert, Árpád-kori régészeti park, erdei iskola és nyári tábor (Budaörs, Virág u. 6.).

A két intézmény már alapításakor is fontos céljának tartotta a műkincsek megőrzése és bemutatása mellett a múzeumpedagógiai tevékenységet. Élő történelemórák, városi hagyományőrző rendezvények, nyári táborok zajlanak már több mint húsz éve a korhűen berendezett termekben és rekonstruált épületekben. 2024-ben gazdasági okokból az önálló épületben üzemelő régészeti kiállítás a Csíki Pihenőkertbe költözött, így egy új koncepciót kellett kialakítanunk. Az önkormányzat támogatásának köszönhetően a költözéshez jelentős felújítások is kapcsolódtak, így sikerült az elképzeléseinket megvalósítani. A régészeti park eredeti technikával felépített veremháza, kemencéje, jurtái, kertjei mellett egy külön terembe kerültek a régészeti leletek, amelyek az őskortól a római koron át a középkorig mutatják be a település múltját. A múzeum épület az erdei iskola tanterme is egyben, ahol az oktatási tevékenység zajlik az egy, vagy több napra érkező gyermekcsoportok számára. Külön teremben van a természettudományi labor és külön a történelmi „régiségbúvár” terem. A komplex intézmény szállást és teljes ellátást biztosít

a jurta faluban, így az erdei iskolai és nyári tábori programok nagyon széles kínálatával rendelkezik. Ezeknek a programoknak a bevétele fedezi az intézmény üzemelését, amelyet egy egyesület biztosít már több mint húsz éve.

A múzeumpedagógiai programok az óvodai és iskolai csoportok számára a tananyaghoz igazodnak és a régészeti park mellett a környező erdei tanösvényekre, hegyekre is kilátogatnak. A római kori, honfoglalás-kori, Mátyás-kori és természetbúvár tematikákhoz munkafüzet és tankönyv is készült. Korhűjelmezek, fegyverek, berendezett épületek, íjászat, lepénysütés a kemencében, kézműves foglalkozások és sportolási lehetőségek egészítik ki a múzeumlátogatást. Az 1,5 hektáros területű parkban az oktatási tevékenység mellett számos felnőtt program is megvalósul, konferenciák, testvérvárosi találkozók, városi rendezvények, valamint csapatépítő tréningek, amelyekbe folyamatosan beépülnek a múzeumi tárlatvezetések és egyedülálló múzeumpedagógiai programok (www.csikipihenokert.hu).

**Boruzs Katalin (Visegrád, MNMKK Mátyás Király Múzeum):
Tervásatás napjainkban? Egy nonprofit projekt elmúlt 10 évének tapasztalatai**

A Mátyás Király Múzeum több évtizedes kiemelt kutatási programja a Visegrád, Sibrik-dombi római erőd és Árpád-kori ispáni központ, illetve a hozzájuk tartozó települések és temetők feltárása, valamint a kontinuitás kérdésének vizsgálata. A lelőhely több mint 160 éve ismert szakirodalmi említésből, de első tudományos kutatására csak 1951-ben került sor. A nagyközönség számára az 1970-es években végzett, nagy felületű ásások és a romkonzerválás révén vált ismertté a térség jelentősége. Hosszú szünet után, 2013-ban Buzás Gergely indított hitelesítő ásást a Sibrik-dombon. A tudományos eredmények mind a szakmai, mind a laikus közönség érdeklődését felkeltették, egyúttal a kutatás folytatását is indokoltá tették. Az immár tervásatásként folyó munkák 2021-ig saját forrásból és NKA pályázati finanszírozással

valósultak meg, később ezek híján egyre nagyobb szerepet kapott az önkéntesség, illetve az intézmények közötti – pénzmozgással nem járó – segítségnyújtás.

Az elmúlt időszakban feltárt, kb. 2500 m²-en római és középkori tornyok, erődfalak, valamint különböző kő- és paticsfalú, illetve földbe mélyített építmények, valamint nagyjából 100 rekesznyi leletanyag került napvilágra. Az épített örökség és az egyre nagyobb mennyiségű tárgyi emlékek kezelése és bemutatása nehéz (olykor kivitelezhetetlen) feladat elé állítja a muzeológusokat. Míg a terepi munkák nagy része önkéntes alapon, a leletek restaurálása, illetve a természet-tudományos kutatások egy része intézmények közötti megállapodás révén kivitelezhető, a raktározási problémák, a kiállítás installációi és a falszakaszok konzerválása nem megoldható anyagi bázis nélkül. Ez utóbbira 2022-ben láthattunk példát, amikor a Nemzeti Régészeti Intézet támogatásával, a hagyományos bemutatói módot követő karbantartási és kivitelezési terv készült. A két kaputorony és a bejárat kialakításának kivitelezési költsége nem volt vállalható a terület kezelőjének, így a tervek csak tervek maradtak. Végül a rendelkezésre álló tárgyi és emberi erőforrásokkal, vagyis a helyben található kövekkel és az önkéntes munkával gazdálkodva, 2024-ben a keleti kaputorony tömegének, méretének szárazon rakott falazással történő bemutatása valósult meg. Ez a torony természetesen nem felel meg a szakmai elvárásnak, ugyanakkor rengeteg pozitív visszajelzés érkezett a látvánnyal kapcsolatban. Emellett jól mutatja a tenni akarást és a közösségi erőben rejlő lehetőségeket.

Óvári Péter (Vác, Tragor Ignác Múzeum):

10-11. századi leletek Vámosmikola-Füzek, Molnár-szög és Pap-földek lelőhelyekről

Az Ipoly-mente honfoglalás korának kutatása korábban elsősorban temetőfeltárásokon, valamint azok leletanyagán alapult, azonban a 2000-es évektől rohamosan terjedő fémkeresőzés új lehetőségeket nyújtott a térség vizsgálatához. A Vámosmikola-Füzek, Molnár-szög és Pap-földek lelőhelyekről 2010 és 2021 között szisztematikus terepbejárások során előkerült 10-11. századi fémleletek egy összetartozó lelőhelycsoport képét rajzolják ki, árnyalva a térség honfoglalás és államalapítás kori településtörténetét.

Mag Hella (Vác, Tragor Ignác Múzeum):

Majolika padlócsempék a váci Tragor Ignác Múzeum gyűjteményében

Több mint 100 éve, a váci püspöki székhelyen ugyanolyan majolika padlótéglák töredékei láttak napvilágot, mint amelyeket a budai királyi palota romjai is rejtettek. Ezek a Mátyás-kori reneszánsz művészet kiemelkedően fontos emlékei, Budán és Vácon kívül egy-két helyen bukkant csak fel országszerte néhány példány. Vácon legutóbb Batizi Zoltán ásatása során kerültek elő nagyobb mennyiségben, 2013-ban. A közelmúltban elvégzett újbóli áttekintésnek köszönhetően egyre sokrétűbb, pontosabb információkkal rendelkezünk e különleges leletekről.

Múzeumról a muzeológus szemével.
Kutatások Pest vármegyében
Ferenczy Múzeumi Centrum, Szentendre,
2026. március 17–18.

Kiadja: Ferenczy Múzeumi Centrum
Felelős kiadó: BORBÉLY-TARDY Anna
Szerkesztő: Dr. FÁBIÁN Laura
Grafikai terv: KISS Krisztina Noémi

A borítón:
Habán kancsó, 17. század, FMC N 86.171.1

© szerzők
© fotósok
© Ferenczy Múzeumi Centrum, 2026

A kötet szerzői jogilag védett. A kiadó előzetes írásos
hozzájárulása nélkül részleteiben sem reprodukálható.

Ferenczy Múzeumi Centrum
2000 Szentendre, Fő tér 2-5.
www.femuz.hu

FERENCZY MÚZEUMI
CENTRUM